

11 Dödsboanmälan

11.1 Allmänt

11.1.1 Inledning

Om den avlidnes tillgångar är begränsade kan man under vissa förutsättningar låta en bouppteckning ersättas av en dödsanmälan (20 kap. 1 § 2 st. och 8 a § ÄB). Så är fallet om

- 1) den dödes tillgångar och hans eller hennes eventuella andel i en efterlevande makes giftorättsgods inte räcker till mer än begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet och
- 2) fast egendom eller tomträtt inte ingår bland den dödes tillgångar. (Att en efterlevande make äger fast egendom eller har en tomträtt utgör däremot i sig inte något hinder för en dödsboanmälan efter den avlidne, jfr dock avsnitt 11.1.3).

Dödsboanmälan ska inte ske när värderingsfrågorna är komplicerade eller när det behövs mera omfattande efterforskningar beträffande den dödes tillgångar. Om det föreligger ett testamente eller ett äktenskapsförord kan detta vara skäl för att istället förrätta en bouppteckning. Om det är tveksamt om det finns förutsättningar för att endast göra en dödsboanmälan, ska bouppteckning förrättas (Walin II s. 161).

Dödsboanmälan får endast göras av en socialnämnd. Vanligen delegerar socialnämnden rätten att besluta om dödsboanmälan till någon tjänsteman hos kommunen. Ang. kontroll av behörigheten, se avsnitt 11.3.1. Dödsboanmälan görs på en särskild blankett som framtagits av RSV. Anmälan behöver bara ges in i ett exemplar och ska förvaras hos skattemyndigheten. Om någon dödsbodelägare hellre vill att bouppteckning ska förrättas, bör dödsboanmälan inte göras (Walin II s. 164).

Initiativ till dödsboanmälan ska tas av den eller de som enligt 20 kap. 2 § ÄB är ansvarig för att bouppteckningsskyldigheten iakttas (se avsnitt 2.2.5). Någon skyldighet för dödsboet att utnyttja möjligheten till dödsboanmälan finns dock inte.

11.1.2 Prövning av förutsättningarna för en dödsboanmälan

När socialnämnden får en begäran om att en dödsboanmälan ska göras, ska nämnden pröva att förutsättningar finns för en dödsboanmälan. Det är anmälarerna och inte dödsbodelägarna som ansvarar för att så är fallet.

Skattemyndighetens kontroll av en dödsboanmälan är i princip endast formell (se avsnitt 11.3.1). Ansvaret för att det finns materiella förutsättningar för en dödsboanmälan vilar på socialnämnden. Nämnden ska således värdera tillgångarna och kontrollera om det finns testamente, äktenskapsförord, bodelningshandlingar, försäkringar m.m. som kan ge information om tillgångarnas storlek (se Walin II s. 165). Detta förutsätter vanligen att det sker ett besök i den avlidnes hem.

Vid en värdering av tillgångarna gäller samma principer som vid bouppteckning (21 och 23 §§ AGL, jfr avsnitt 9.4). Om den avlidne ägde en bostadsrättslägenhet för denna värdering med sig att det vanligen finns ett dolt övervärde (jfr avsnitt 9.4.6). Att ett sådant övervärde finns hindrar inte i och för sig att en dödsboanmälan görs. Om det blir aktuellt med efterarv när den som ska ta över den avlidnes egendom i sin tur avlider, bör dödsboanmälan dock inte ske. Detta gäller för övrigt även när efterarv är föreskrivit efter någon som får ett förmånstagarförvärv efter den avlidne. (Vid överlåtelse av en bostadsrätt krävs formellt inte – i motsats till vad som gäller vid överlåtelse av en fastighet – att en registrerad bouppteckning föreligger. I praktiken kräver bostadsrättsföreningarna dock ofta en registrerad bouppteckning efter den avlidne för att godkänna en överlåtelse av bostadsrätten.)

Det samlade värdet av tillgångarna jämförs sedan med begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet. Ang. begravningskostnader, se avsnitt 9.5.13. Till andra utgifter med anledning av dödsfallet räknas t.ex. kostnaderna för att ta hand om den avlidnes bo. Om den avlidne var ensamstående räknas också kostnaderna för att utrymma bostaden och hyran för uppsägningstiden som en utgift i anledning av dödsfallet. Det är här fråga om de faktiska kostnaderna under förutsättning att dessa kan anses skäligen. Vid jämförelsen mellan tillgångarna och utgifterna får även en beräknad bouppteckningskostnad beaktas. Om dödsboanmälan inte görs måste ju en bouppteckning i stället förrättas. Observera att avdrag inte får göras för andra skulder än sådana som är direkt knutna till dödsfallet.

Om den avlidne efterlämnar **fast egendom** eller **tomträtt** får en dödsboanmälan inte ske. En bouppteckning är nämligen en förutsättning för att en arvinge eller en annan förvärvare ska kunna beviljas lagfart eller inskrivning av tomträten. Det saknar därvid betydelse om den avlidne ägde en hel fastighet eller tomträtt eller om han eller hon hade blott en obetydlig andel i fastigheten eller tomträten. Om den avlidne hade del i ett oskiftat dödsbo där en fastighet eller tomträtt ingår, kan dödsboanmälan däremot göras; en andel i ett oskiftat dödsbo är nämligen lös egendom (jfr avsnitt 9.4.17). En dödsboanmälan kan heller inte göras efter en svensk medborgare **bosatt utomlands**.

11.1.3 Särskilt om den avlidne var gift

När den avlidnes tillgångar ska beräknas ska i förkommande fall hänsyn tas till dennes andel i den efterlevande makens giftorättsgods.

Om den avlidnes tillgångar inte räcker till begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet, finns det inte något behållet giftorättsgods efter denne. Det giftorättsgods som ska fördelas är då med andra ord utslutande den efterlevande makens nettogiftorättsgods (jfr 6.3.3).

Den s.k. basbeloppsregeln är, som beskrivits i avsnitt 7.2.7, numera en arvsregel, inte en bodelningsregel. Det har fört med sig att förutsättningarna för en dödsboanmälan ofta brister även när den efterlevande maken har tämligen begränsade tillgångar. Om den avlidnes egna tillgångar täcker begravningskostnaderna och övriga utgifter med anledning av dödsfallet medför ju andelen i den efterlevande makens giftorättsgods att ett överskott föreligger. En efterlevande make kan dock med stöd av 12 kap. 2 § ÄktB begära att få behålla sitt giftorättsgods (jfr avsnitt 6.3.3) och då påverkar inte den efterlevande makens egendomsinnehav förutsättningarna ens om egendomen har ett betydande värde. Med undantag för dessa fall är emellertid tillämpningsområdet för dödsboanmälningar **begränsat**

när den avlidne var **gift**. Vid tveksamhet, liksom om det kan bli aktuellt med efterarv när den efterlevande maken avlider, bör dödsboanmälan undvikas. Det ska poängteras att dolda övervärden i de flesta fall medför rätt till efterarv även om AGL:s värderingsbestämmelser medför att någon arvsskatt inte är aktuell.

Att den efterlevande maken äger fast egendom eller tomträtt utgör som nämnt inte i sig något hinder för en dödsboanmälan efter den avlidne. Observera dock att en dödsboanmälan inte bör ske om en efterarvssituation kan bli aktuell när den efterlevande maken i sin tur avlider.

Om makarna är **utländska medborgare** och äktenskapsbalken därför inte är tillämplig på egendomsordningen i äktenskapet (jfr avsnitt 5.5), beror det på innehållet i den lag som ska tillämpas om den efterlevande makens egendomsinnehav påverkar förutsättningarna för en dödsboanmälan eller inte.

11.1.4 Forum

Rätt registreringsmyndighet för dödsboanmälningar är den skattemyndighet som annars skulle registrera bouppteckningen efter den avlidne (jfr avsnitt 5.2).

Att en dödsboanmälan har registrerats utgör inte hinder för att en bouppteckning senare förrättas och registreras (20 kap. 8 a § 3 st. ÄB), se vidare avsnitt 11.5.

11.2 Bevakningsrutin

En dödsboanmälan bör enligt 20 kap. 8 a § 2 st. ÄB göras inom två månader från dödsfallet. Eftersom initiativet till en dödsboanmälan måste tas av dödsboet kan skattemyndigheten inte anmana eller förelägga någon att komma in med en dödsboanmälan. Någon särskild bevakningsrutin för dödsboanmälningar blir därför inte aktuell, utan skattemyndigheten följer den rutin för bevakning av att bouppteckning ges in som har beskrivits i avsnitt 3.2. Blanketterna i bevakningsrutinerna innehåller en upplysning om möjligheten att ersätta en bouppteckning med en dödsboanmälan.

Bouppteckningsskyldigheten omfattar både vuxna och barn. När ett barn har avlidit ska skattemyndigheten särskilt vinnlägga sig om att inte i onödan lägga en ytterligare börda på föräldrarna. Av det skälet sker inte automatiska utskick av bouppteckningsblanketter till dödsbon där den avlidne var under 16 år. Om bouppteckning eller dödsboanmälan inte kommer in inom bevakningstiden bör skattemyndigheten därför inte direkt skicka ut någon anmodan om bouppteckning utan istället först kontakta socialnämnden och fråga om de kan bistå i ärendet. Nämnden kan då i sin tur ta kontakt med föräldrarna och undersöka om en dödsboanmälan kan göras och, om så är fallet, erbjuda sig att göra detta. Vanligen behöver nämnden i dessa fall endast ta kontakt med föräldrarna per telefon; något behov av en mer omfattande prövning av förutsättningarna för en dödsboanmälan finns normalt inte i dess fall. Endast om nämnden meddelar att dödsboanmälan inte kan göras och någon bouppteckning trots detta inte kommer in, bör en påminnelse skickas till föräldrarna.

11.3 Handläggning

11.3.1 Granskning

När en dödsboanmälan kommer in ankomstregistreras denna och grundregistreras därefter in i arvsskattesystemet. (Ang. forum, jfr avsnitt 5.2) Skattemyndigheten granskar därefter dödsboanmälan i formellt avseende men behöver inte kontrollera att socialnämnden har gjort en materiellt riktig bedömning. Skattemyndighetens granskning omfattas således:

- 1) anmälares behörighet
- 2) de personuppgifter som en dödsboanmälan ska innehålla enligt 20 kap. 8 a § 2 st. ÄB.

För att kunna kontrollera anmälares behörighet måste skattemyndigheten ha tillgång till eventuella delegationsbeslut från socialnämnden. Kopior av besluten bör förvaras hos myndigheten så att inte nya behörighetshandlingar behöver ges in varje gång en dödsboanmälan görs.

Om en dödsboanmälan brister i något av de hänseenden som skattemyndigheten ska kontrollera föreligger inte någon anmälan i lagens mening (jfr Walin II s. 165). Om inte skattemyndigheten under hand kan få en komplettering eller rättelse till stånd så att lagens krav blir uppfyllda, kan det bli aktuellt att kräva in bouppteckning enligt den vanliga bouppteckningsrutinen.

11.3.2 Försäkringar

När en bouppteckning förrättas sker arvsbeskattningen av ett förmånstagarförvärv som tillfaller en arvinge eller en testamentstagare direkt med ledning av bouppteckningen efter försäkringstagaren. När en dödsboanmälan görs måste en förmånstagarare däremot deklarerat sitt förvärv även om denne är arvinge eller testamentstagare efter den avlidne försäkringstagaren (45 § B) AGL). I samband med att en dödsboanmälan grundregistreras måste skattemyndigheten därför kontrollera om det har kommit in några kontrolluppgifter enligt 49 § AGL.

Om det finns anledning att anta att skattskyldighet föreligger, ska skattemyndigheten bevaka att arvsdeklaration ges in. Om deklaration inte ges in inom föreskriven tid kan vitesföreläggande utfärdas (se vidare avsnitt 16). Observera att arvsdeklaration inte behöver ges in i de fall då det är uppenbart att det utfallande förmånstagarbeloppet inte kommer att medföra någon skatt.

11.3.3 Meddelande till överförmyndaren

Om den avlidne har efterlämnat en omyndig bröstarvinge och det av ett intyg enligt 49 § AGL framgår att någon annan än bröstarvingen är förmånstagarare till en försäkring bör överförmyndaren underrättas. Överförmyndaren kan nämligen begära jämkning av förvärvet till bröstarvingens förmån (jfr avsnitt 10.2). Underrättelsen kan ske genom att en kopia av dödsboanmälan och intyget sänds till överförmyndaren. (Att jämkning av

förmånstagarförordnanden numera blir aktuellt endast undantagsvis har redovisats i avsnitt 10.2).

11.4 ”Registrering”

En dödsboanmälan registreras inte i samma mening som en bouppteckning. En dödsboanmälan ska dock enligt 1 § Förordning (2001:423) om vissa frågor rörande skattemyndigheternas handläggning enligt 20 kap. ärvdabalken föras in i beslutsförteckningen.

11.5 Bouppteckning sedan dödsboanmälan har gjorts

Även om en dödsboanmälan har registrerats kan det bli aktuellt att förrätta bouppteckning. Detta ska ske om (jfr 20 kap. 8 a § 3 st. ÄB)

- 1) en ny tillgång blir känd och denna medför att förutsättningarna för en dödsboanmälan inte längre finns eller
- 2) en dödsbodelägare eller någon annan vars rätt kan bero därav (t.ex. borgenärer, legatarier och förmånstagare) begär det och samtidigt ställer säkerhet för bouppteckningskostnaderna.

En begäran om bouppteckning bör i första hand riktas mot den som har att föranstalta om bouppteckning (jfr avsnitt 2.2.5). Om det inte skulle leda till något resultat kan den som vill att en bouppteckning ska förrättas anmäla sin begäran till skattemyndigheten som då ska bevaka att bouppteckningsskyldigheten fullgörs.

Skattemyndigheten ska pröva om den som framställer en begäran är behörig att påkalla bouppteckning och om den ställda säkerheten kan godtas. Om anmälaren är dödsbodelägare, är denne i princip alltid behörig. Om framställningen däremot görs av t.ex. en borgenär kan behörigheten vara svårare att bedöma. Den säkerhet som ställs kan utgöras av en garantiförbindelse eller en deposition av ett kontantbelopp. Om skattemyndigheten finner att bouppteckning ska förrättas, får den från fall till fall bedöma vilken åtgärd som ska vidtas; anmaning, vitesföreläggande eller särskild bouppteckningsförrättare. Beslut i dess frågor ska föras in i beslutförteckningen.

En bouppteckning som följer efter en dödsboanmälan ska enligt 20 kap. 8 a 3 st. ÄB förrättas senast inom tre månader efter det att den nya tillgången yppades eller begäran om bouppteckning gjordes och säkerhet ställdes. Tiden kan förlängas (jfr avsnitt 2.3).

Se vidare Walin II s. 165 f.